

Anna Kocot

Szkoła Podstawowa nr 38

w Częstochowie

Wybrane aspekty pracy grupowej w edukacji wczesnoszkolnej

Streszczenie

Współczesny człowiek wykonuje coraz więcej zadań wspólnie z innymi. Uczenie się przez współpracę pozostaje ważne, ponieważ efektywna komunikacja w zespole jest kluczowa w wielu dziedzinach życia. Ponadto praca w grupie pozwala uczniom na wzajemne uzupełnianie się, dzielenie się wiedzą i umiejętnościami, co prowadzi do lepszych wyników i zrozumienia materiału.

Praca grupowa uczniów edukacji wczesnoszkolnej może być bardzo korzystna, ale wymaga świadomego planowania i przygotowania przez nauczycieli. Przyszli nauczyciele powinni być przeszkoleni w zakresie organizacji i kierowania grupową pracą uczniów. Takie działania przyniosą w przyszłości pozytywne efekty, ponieważ uczniowie potrafią ze sobą współdziałać i rozwiązywać problemy programowe w grupach. Pracodawcy chętnie widzą u siebie absolwentów szkół wyższych umiejących pracować w zespołach. Uczniowie, którzy angażują się we wspólne uczenie się, osiągają lepsze oceny i są bardziej zadowoleni ze swojej edukacji. W artykule omówiona zostanie praca grupowa w szkolnictwie ze szczególnym uwzględnieniem edukacji wczesnoszkolnej.

Słowa kluczowe: edukacja, grupa, praca grupowa, uczniowie, współpraca

Selected Aspects of Teamwork in Education

Abstract

Modern man performs more and more tasks together with others. Collaborative learning is important because effective team communication is crucial in many areas of life. In addition, group work allows students to complement each other and share knowledge and skills, leading to better performance and understanding of the material.

Group work by early childhood education students can be very beneficial, but it requires conscious planning and preparation by teachers. Future teachers should be trained to organise and manage group work of students. Such activities will have positive effects as students will be able to interact well with each other and solve curriculum problems in groups.

Employers want graduates who can work in teams. In addition, students who engage in collaborative learning achieve better grades and are more satisfied with their education. This article will discuss group work in education with a particular focus on early childhood education.

Keywords: education, group, group work, students, collaboration

Wstęp

Nauczanie i uczenie się podlega zmianie. Aktywne uczenie się stało się ważnym punktem w czasie trwania zmian pedagogicznych. Chociaż termin ten obejmuje szeroki zakres praktyk, uczenie się we współpracy, czyli praca w małych grupach, pozo-

staje ważnym elementem teorii i praktyki aktywnego uczenia się. Badania dowodzą, że dzieci uczą się najlepiej, gdy są aktywnie zaangażowane w ten proces (Davis, 1993). W przeciwieństwie do pasywnych środowisk uczenia się nauka oparta na współpracy może pomóc uczniom w bardziej aktywnym i efektywnym przyswajaniu nowej wiedzy i umiejętności (Murphy, Mahoney, Chen, Mendoza-Diaz & Yang, 2005).

Jako wieloletni nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, wciąż zauważam potrzebę integrowania uczniów podczas pracy w grupie. Wspólna realizacja zadań to nie wyłącznie sukces zwieńczony rozwiązaniem zadania, ale przede wszystkim budowanie relacji, pozyskiwanie nowych przyjaciół, a także poszerzanie swoich horyzontów. W małych grupach dzieci są w stanie nie tylko pracować lepiej niż w licznej klasie, ale także się uspołeczniać.

Po wstąpieniu w progi szkolne nam, edukatorom klas I–III, zależy na tym, by dzieci przybyłe z różnych przedszkoli szybko się zaprzyjaźniły, a podział na mniejsze części licznych, gdyż zwykle 20–28 osobowych klas, jest na to bardzo skutecznym sposobem. Dzieci mogą się poznać, wymienić zdanie na forum mniejszej grupy, gdzie na tle licznej klasy bywa to problemem. Umiejętność współdziałania i pracy w zespole pozostają kompetencją wysoko cenioną w wielu dziedzinach naszego życia. Dotyczy to zarówno sfer wielkiego biznesu, jak i małej przedsiębiorczości, ale także edukacji.

Wszyscy polscy nauczyciele mają obowiązek kształtowania ośmiu tzw. umiejętności kluczowych. Ważnym punktem jest wśród nich umiejętność

„efektywnego współdziałania w zespole i pracy w grupie, budowania więzi międzyludzkich, podejmowania indywidualnych i grupowych decyzji, skutecznego działania na gruncie zachowania obowiązujących norm”.

Do stwarzania warunków nabywania wymienionej kompetencji zobligowani są nauczyciele wszystkich szczebli kształcenia i specjalności, ale zadanie zainicjowania procesu jej kształtowania przypada pedagogom pracującym z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym. I właśnie zagadnienie realizacji wymienionej powinności nauczycielskiej na pierwszym etapie edukacji znalazło się w centrum moich zainteresowań oraz eksploracji tematu.

Organizacja procesu badawczego zależy od wielu czynników, w tym charakteru i celu badań, terenu, na którym są prowadzone oraz technik stosowanych w trakcie badań. Przygotowanie materiału do stworzenia niniejszego artykułu poprzedzała wnikliwa analiza i zapoznanie się z literaturą polską i zagraniczną o tematyce pracy w grupach.

Powodem tych poszukiwań było pojawienie się szeregu pytań pozostających na tamten czas bez odpowiedzi. Jak praca grupowa wpisuje się w różne koncepcje kształcenia zintegrowanego? Jakie czynniki i warunki sprzyjają kształtowaniu umiejętności współdziałania uczniów w wieku wczesnoszkolnym poprzez pracę grupową? Jak ważne jest odpowiednie przygotowanie nauczycieli i zróżnicowane i dostosowane do potrzeb uczniów zadania?

Przedmiot i cel badań są kluczowe w określeniu przedmiotu badań. Prawidłowa organizacja badań wymaga przestrzegania kolejności poszczególnych etapów, ponie-

waż każdy z nich spełnia określoną funkcję, występującą w określonej kolejności. (Pilch, 1977).

Przedmiotem moich badań jest skuteczność wprowadzania pracy grupowej do edukacji wczesnoszkolnej.

Każde przeprowadzane badanie służy realizacji określonego celu. Według T. Pilcha (1977) cel badań oznacza poznanie umożliwiające działanie skuteczne. Realizacja celów w pedagogice zależy głównie od świadomości metodologicznej badacza.

Celem niniejszej pracy jest przegląd i analiza aspektów pracy grupowej oraz określenie aktualnego stanowiska nauczycieli dotyczącego pracy w zespołach, podejmowanej przez uczniów klas początkowych.

1. Definicja „grupy”

Na początek wyjaśnienie proste, ale nie dla wszystkich jednoznaczne terminu „grupy”. Czym jest? Z ilu osób się składa? Jaki niesie z sobą potencjał? Na te wszystkie pytania próbowało odpowiadać wielu badaczy. Do starszych, ale wciąż przywoływanych i najtrafniejszych definicji „grupy” można zaliczyć tę autorstwa J. Szczepańskiego (1963), który twierdzi, że

„grupa” to „pewna ilość osób (najmniej trzy) powiązanych systemem stosunków przez instytucje, posiadających pewne wspólne wartości i oddzielonych od innych zbiorowości pewną zasadą odrębności”.

Inne, bardziej rozbudowane, znaczenie „grupy” podaje R. Więckowski (1993), dodając, że

[„grupa”] „zaczyna się ona wówczas, kiedy osobnik A pozostaje w określonym stosunku do osobnika B, lecz również w stosunku do C oraz w stosunku do tego, co się dzieje między B i C”.

Jednakże kwestia najmniejszej możliwej liczebności grupy budzi wśród znawców tematu kontrowersje. W. Kozłowski (1993) pisze, że

„grupa” to „zbiorowość dwóch lub większej liczby osób pozostających ze sobą w bezpośrednim kontakcie i mająca sprecyzowany cel”.

W opinii C.K. Oyster (2002)

„grupę” tworzą już „dwie osoby, jeśli spełnione są podstawowe warunki: komunikacja, współpraca w celu realizacji wspólnych celów, przestrzeganie solidarności grupowej, podejmowanie decyzji, zmiany w władzy i zasobach, wspólne interakcje, dostosowywanie się do zmian i ustanawianie powtarzalnych wzorców zachowania”.

Peter Hartley (1997) twierdzi, że wzajemne oddziaływanie w parach może być inne niż w grupach, ponieważ brakuje ważnego aspektu, czyli możliwości tworzenia podgrup.

Praca grupowa pozostaje niewątpliwie formą organizacyjną procesu kształcenia rozumianą jako układ warunków zewnętrznych, takich jak liczba uczniów, dobór uczniów, miejsce pracy i czas pracy, które mają wpływ na nauczanie/ uczenie się. Polega na pracy uczniów w małych grupach. Od dłuższego czasu jest to forma organizacji kształcenia ciesząca się dużym zainteresowaniem wśród badaczy (J. Kędzierska, 2003).

Analiza porównania definicji „pracy grupowej” w *Encyklopedii pedagogicznej* wydanej w różnych okresach wykazuje, że znaczenie wyrazu „grupa” ewoluowało. W wydaniu z lat 90. „praca grupowa” została opisana jako

„podział uczniów na grupy i praca nad zagadnieniami teoretycznymi lub praktycznymi” (M.J. Szymański, 1993).

W najnowszej edycji *Encyklopedii pedagogicznej* „praca grupowa” to

„wspólne wykonywanie zadań dydaktyczno-wychowawczych przez kilkuosobowe grupy uczniów, pełniące rolę integrującą i pobudzające do współdziałania i współpracy, powodujące tworzenie się więzi o charakterze podmiotowym i przedmiotowym” (J. Kędzierska, 2003).

Kiedy porównuje się te dwie definicje, daje się zauważyć różnicę. W pierwszej nacisk kładzie się na grupowe rozwiązywanie problemów i zadań związanych z nauką, w drugiej na integrującą rolę wspólnej działalności uczniów. Ta zmiana akcentów odzwierciedla zmiany w myśleniu o pracy grupowej w szkole. Współcześnie wśród teoretyków występuje tendencja do podkreślania społecznego aspektu współpracy uczniów jako okazji do obserwowania, diagnozowania interakcji i relacji rówieśniczych oraz kształtowania zachowań i postaw uczniów. Zauważa się, że nauczyciele, którzy organizują wspólną pracę uczniów, mają możliwość rozwijania ich w różnych kierunkach (np. w zakresie kompetencji prakseologicznych i komunikacyjnych).

W procesie kształcenia dzieci przez działalność w grupach ważne jest podzielenie uczniów na grupy, dobór składu i liczebności grupy, przydzielenie funkcji, wybór zadań, sposobu prezentacji efektów, przedmiotu i sposobów oceny, odpowiedniej aranżacji przestrzeni, zapewnienie środków materialnych i ustalenie zasad komunikacji. Wszystkie te czynności i decyzje wymagają starannego przemyślenia i zaplanowania przez nauczyciela.

2. Wady i zalety pracy w grupie

Jak każdy rodzaj formy zajęć i pracy dzieci na zajęciach – także ta ma wady i zalety. Według Beebe i Mastersona (2003) praca w zespole to dużo korzyści dla jednostki, ale także trudności zarówno dla prowadzącego taką grupę, jak i dla samych uczestników. Oczywiście rozumiejąc korzyści i potencjalne wady, należy stwierdzić, że grupy mogą wykorzystać pracę w zespołach i zminimalizować bariery na drodze do sukcesu. Poniżej przedstawiono sześć zalet pracy w zespole:

1. Zespół ma więcej informacji niż jednostki. Ze względu na różnorodność środowisk doświadczeń grupy łatwiej uzyskują dostęp do większej liczby zasobów i bardziej dostępnych informacji.
2. Grupy stymulują kreatywność. Jeśli chodzi o rozwiązywanie problemów, można zastosować stare, ale bardzo trafne powiedzenie „Co dwie głowy, to nie jedna”.
3. Ludzie łatwiej zapamiętują dyskusje grupowe. Nauka w małych grupach sprzyja uczeniu się i zrozumieniu. Uczniowie uczący się w małych grupach mają tendencję do przyswajania większej ilości materiału i zapamiętywania go dłużej niż wtedy, gdy ten sam materiał jest prezentowany w innych formach nauczania (Barkley, Major, 2005; Davis, 1993).
4. Uczniowie pomagają podejmować bardziej satysfakcjonujące decyzje. Badania pokazują, że uczniowie uczestniczący w rozwiązywaniu problemów w grupie są bardziej aktywnie zaangażowani w rozwiązywanie problemów niż uczniowie nieuczestniczący i są bardziej zadowoleni z udziału w grupie.
5. Uczniowie lepiej rozumieją siebie. Praca w zespołach może dać ludziom dokładniejszy obraz tego, jak są postrzegani przez innych. Informacje zwrotne, które otrzymują, pomagają im lepiej ocenić własne zachowania w związku.
6. Pracodawcy przywiązują dużą wagę do pracy zespołowej. Dobre umiejętności interpersonalne pracodawcy wymieniają jako jedną z dziesięciu umiejętności najbardziej poszukiwanych przez absolwentów szkół wyższych (Badanie Perspektyw Absolwentów, 2010).

Chociaż praca w grupach ma swoje zalety, zdarzają się sytuacje, w których mogą się pojawić problemy. Beebe i Masterson (2003) wymieniają cztery wady:

1. Grupa może wywierać presję, aby słuchać opinii większości. Większość ludzi nie lubi konfliktów i w miarę możliwości ich unika. Łatwo podążając za opinią większości, jednostki godzą się niekiedy na niewłaściwe rozwiązania, żeby uniknąć konfliktu.
2. Dyskusję może prowadzić jedna osoba. Prowadzi to do tego, że członkowie nie czerpią satysfakcji z zespołu, ponieważ czują się zbyt oderwani od procesu decyzyjnego.
3. Niektórzy członkowie mogą zbyt po polegać na innych, aby wykonywać swoją pracę. To jedno z najważniejszych pytań, z jakimi borykają się grupy. Niektórzy członkowie nie uczestniczą w swojej pracy i nie wnoszą wystarczającego wkładu w zespół (Freeman i Greenacre, 2011).
4. Praca w grupie zajmuje więcej czasu niż praca samodzielna. Wykonanie zadania trwa dłużej, gdy pracujemy z innymi. Jednak czas poświęcony na podejmowanie i analizowanie problemów prowadzi zwykle do lepszych rozwiązań.

Warto także wspomnieć o „group hate”. Wielu uczniów wzdragało się i narzekało, gdy powiedziano im, że będą musieli pracować w zespołach. Zjawisko to znane jest (w tłumaczeniu na język polski) jako „nienawiść grupowa” definiowana jako strach i odrzucenie, które wiele osób odczuwa w związku z pracą w grupie lub zespole (Sorenson, 1981). Jednak te uczucia osłabiają się wśród członków grupy, jeśli otrzymają oni odpowiednie instrukcje przez prowadzącego. Jednym ze sposobów

przewycięzenia fobii grupowej pozostaje wymyślenie realistycznych pomysłów na temat pracy w grupie.

3. Wieloaspektowość formacji grup

Tworząc grupy wśród dzieci w wieku wczesnoszkolnym, nauczyciel powinien pamiętać o kilku zasadach. Aby współpraca dawała maluchom korzyści, wychowawca musi mieć rzetelną wiedzę na temat wszystkich czynności poprzedzających organizację pracy zespołowej. Nauczyciele powinni realizować cele edukacyjne, tworząc warunki do pracy w grupie, a także ułatwiając interakcje uczniów, pamiętając o wzbogacaniu dzieci o nowe doświadczenia społeczne. Poniżej przedstawiono kilka ważnych elementów, na które należy zwrócić szczególną uwagę podczas pracy zespołowej w klasach I–III.

3.1. Wielkość grupy

Dynamika wielkości grupy pozostaje ważnym czynnikiem w pracy w zespole. Jak wskazano już wcześniej, organizując pracę z podziałem, należy otworzyć podgrupy z trzech lub więcej osób (Beebe i Masterson, 2003). Dwuosobowe grupy według niektórych badaczy są niewystarczającą liczbą osób, aby generować wysoko produktywną kreatywność i różnorodne pomysły (Csernica i in., 2002).

Ogólnie zaleca się, by grupy liczyły od czterech do pięciu członków (Davis, 1993). Jednak Csernica i in. (2002) zasugerowali, że odpowiedniejsze są trzy lub cztery osoby. Większe grupy ograniczają możliwości uczestnictwa poszczególnych członków i często powodują, że niektórzy członkowie nie uczestniczą aktywnie w grupie. W sytuacjach, w których czas przeznaczony na zadania grupowe bywa krótki (np. na ćwiczenia w klasie), sugeruje się, że mniejsze grupy są bardziej odpowiednie.

Inna zasada mówi o tym, że im krótsza ilość dostępnego czasu, tym grupa powinna być mniejsza (Cooper, 1990; Johnson, Johnson & Smith, 1991).

Praca w grupach może być szczególnie korzystna dla dużych klas. Wright i Lawson (2005) twierdzą, że podział klasy jest pożądany, żeby dzieci poczuły, iż uczą się w mniejszej grupie. Uczniowie będą się wówczas czuli bardziej zaangażowani w zajęcia i materiał, co sprzyja aktywnemu uczeniu się w dużej klasie.

3.2. Przydzielanie grupy

Przydzielanie do grupy wpływa znacznie na odniesienie sukcesu we współpracy. Nauczyciele preferują przydział losowy bądź podział z uwagi na daną cechę (Davis, 1993). Losowy dobór dzieci jest skutecznym sposobem przydzielania do grupy w dużych klasach. Jeśli klasa pozostaje mała, a prowadzący zna dobrze dzieci, może wybrać członków grupy na podstawie znanych mu cech klasy, np. utworzyć grupy, biorąc pod uwagę poziom osiągnięć, mocne i słabe strony w nauce i płęć (Connery, 1988).

3.3. Nauczanie uczniów

Nauczycielom trudno jest zaprojektować i wdrożyć efektywną pracę w grupie, a uczniom wspierać proces grupowy, zwłaszcza jeśli nie brakuje im umiejętności efektywnego wykorzystania pracy w grupie. Wielu uczniów nigdy wcześniej nie zetknęło się z taką formą współpracy, nie wiedzą, jak pracować razem, organizować czas czy delegować zadania. Istnieje kilka sposobów na to, jak nauczyciel może pomóc. Po pierwsze, powinien się upewnić, że każdy uczeń rozumie zadanie. Uczniowie muszą znać cel zajęć. Udana praca w grupie jest łatwiejsza, jeśli uczniowie wiedzą, jak dane zadanie wiąże się z treścią zajęć i jaki ma być produkt końcowy (Davis, 1993). Po drugie, nauczyciel musi wzmocnić umiejętności słuchania oraz właściwe metody dawania i przyjmowania konstruktywnej krytyki. Po trzecie, do zadań prowadzącego należy pomoc uczniom w radzeniu sobie z konfliktami i nieporozumieniami. Gdy grupa nie współpracuje dobrze, uczniowie muszą się nauczyć, jak skutecznie się komunikować i ustalić cele, które pozwolą im osiągnąć sukces w grupie (Davis, 1993).

Kontrowersje wokół pracy grupowej uczniów w wieku wczesnoszkolnym

Wyraźny wzrost popularności pracy w grupach można zaobserwować także wśród nauczycieli klas I–III. W miarę rozwoju intelektualnego dzieci w niższych klasach szkoły podstawowej ma ona charakter propedeutyczny (przygotowawczy), w klasach wyższych daje większą samodzielność w rozwiązywaniu problemów programowych oraz umożliwia grupom angażowanie się w bardziej złożone problemy (Kamiński, 1993).

Brak dojrzałości społecznej i umiejętności komunikacji językowej uczniów wczesnych klas stanowią ograniczenie w korzystaniu z pracy grupowej w nauczaniu. Wiek uczniów jest czynnikiem, który wpływa na efektywność tej metody, co oznacza, że w młodszych klasach praca grupowa pozostaje mniej efektywna w stosunku do włożonego wysiłku (Szymański, 1993).

Można powiedzieć, że brak dojrzałości społecznej uczniów oraz trudności z komunikacją wpływają znacząco na ograniczone stosowanie pracy zespołowej w klasach wczesnoszkolnych. Obecnie analizowane podejście jest zupełnie inne. Gołębiak (2004) podaje, że:

„Strategie uczenia się grupowego mogą być stosowane w każdym wieku i w każdej dziedzinie edukacji”.

Wielu współczesnych pedagogów uważa pracę w grupie w szkole za skuteczną metodę rozwijania umiejętności społecznych i komunikacyjnych uczniów, a także ich gotowości do współpracy i współdziałania w dorosłym życiu. Dlatego wzrost popularności pracy grupowej może być jednym z rezultatów zmian w edukacji na poziomie klas początkowych, związanych koncepcyjnie z nauczaniem całościowym.

Można zauważyć, że w wielu szkołach w Polsce nie zawsze właściwie wykorzystuje się metodę pracy w grupie. Nauczyciele często ograniczają ją jedynie do ulokowania uczniów w grupach, a nie do typu zadań, które powinni wspólnie wykonywać:

„Częstym efektem jest sadzanie dzieci w czteroosobowych zespołach tylko po to, by indywidualnie szukały odpowiednich fragmentów w tekście lektury” (Klus-Stańska, 2005).

Dorota Klus-Stańska i Marzenna Nowicka (2005) wskazują na konieczność trwałego wprowadzenia założenia pracy grupowej na zajęciach jako ważnego elementu całościowej koncepcji nauczania.

Analizując powody zmiany stosunku do wykorzystania pracy grupowej w pracy z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym, warto się również odwołać do wyników badań wskazujących na istnienie zależności między stosowaniem pracy w grupie a rozwojem samodzielności dziecka. Uważa się, że dzięki możliwości działania i współdziałania z rówieśnikami dziecko zdobywa doświadczenia, których nie może zdobyć podczas aktywności indywidualnej ani w kontakcie z dorosłymi. Rówieśnik bywa uważany za ważny czynnik stymulujący rozwój samodzielności (Kuszak).

W moim odczuciu nauczanie pracy zespołowej w klasach początkowych wydaje się ważne i powinno być stopniowo wprowadzane. Dzieci muszą poznać tę formę nauki i stopniowo się uczyć współpracy. To oczywiste, że w pierwszym etapie edukacyjnym doświadczenie społeczne jest ważniejsze niż wymagania edukacyjne i wartość poznawcza stawianego zadania. Dopiero gdy dzieci osiągną wystarczające doświadczenie w pracy zespołowej, można wprowadzać im zadania edukacyjne.

Miejsce pracy grupowej w wybranych współczesnych koncepcjach kształcenia zintegrowanego

Idea kształcenia zintegrowanego polega na nauczaniu poprzez tematy o charakterze kompleksowym, a nie przedmiotowym. Takie podejście opiera się na założeniu, że świat jest nam przedstawiany jako całość i że nauczanie powinno to odzwierciedlać. Kształcenie zintegrowane więc to kontynuacja pomysłów nauczania całościowego z początku XX wieku. W koncepcji kształcenia zintegrowanego autorstwa H. Sowińskiej, E. Misiornej i R. Michalaka (2002) ważne pozostaje to, by dziecko uczyło się przez bezpośrednie działanie i odkrywanie. W tej koncepcji pracę grupową traktuje się jako ważne narzędzie w procesie uczenia się.

W koncepcji D. Klus-Stańskiej i M. Nowickiej (2005) kształcenie zintegrowane jest oparte na koncepcji rozwijania kompetencji kluczowych. W tej koncepcji pracę grupową uważa się za sposób rozwijania umiejętności współpracy i komunikacji, czyli ważnych kompetencji kluczowych. W tej koncepcji praca grupowa jest ważna, ponieważ pozwala dzieciom na ćwiczenie i rozwijanie swoich umiejętności współpracy i komunikacji w bezpiecznym i kontrolowanym środowisku.

W obu koncepcjach kształcenia zintegrowanego praca grupowa jest ważna dla rozwijania kompetencji i umiejętności dzieci. W obu koncepcjach pracę grupową traktuje się jako ważne narzędzie w procesie uczenia się. W opinii E. Misiornej integracja w edukacji wczesnoszkolnej to propozycja pracy zorientowanej na dziecko jako podmiot i indywidualność, a nie jako przedmiot edukacji. Z tego powodu ważne jest to, aby uwzględnić jego potrzeby i zainteresowania, a także respektować jego tempo i styl rozwoju.

Edukacja zintegrowana ma wiele aspektów, główny z nich polega na samodzielnym poznawaniu przez dziecko, doświadczaniu i przeżywaniu „scalonej rzeczywistości”. Poznawanie powinno następować poprzez aktywne działanie i kontakt z rzeczywistością w różnorodnych sytuacjach.

Z powyższych tez wynika, że podmiotowy i wielostronny rozwój dziecka musi uwzględniać nie tylko osobisty proces konstruowania wiedzy, ale również kontekst społeczny, w którym dziecko się rozwija. Uczenie się jest zjawiskiem społecznym, a jednostka uczestniczy w procesach interakcji społecznych, takich jak procesy komunikowania i porozumiewania, kontrola społeczna czy działanie wokół wspólnych celów.

Uważam, że praca grupowa to forma organizacji działań uczniowskich sprzyjająca kształceniu zintegrowanemu, pozwalająca na wspieranie rozwoju uczniów zarówno przez nauczyciela, jak i ich rówieśników. Takie działanie w grupie korzystnie wpływa na rozwój sfery społecznej i intelektualnej członków, a ponadto może przynieść korzyści w postaci synergii pozwalającej na lepszą i bardziej efektywną pracę w zespole.

Podsumowanie

Nauczyciele, prowadzący czy wychowawcy, organizując pracę zespołową, powinni dobrać ją do wieku dzieci, poziomu ich wiedzy i potencjału klasy jako całości (dla każdego zaleca się inny rodzaj aktywności czy inną realizację zadań). Jest pewne, że osoba, która nie zna grupy, nie może na samym początku wzbogacać zajęć pracą zespołową, w szczególności gdy mowa o małych dzieciach. One wyjątkowo potrzebują poznania ze strony nauczyciela. Praca w grupach z czasem przyniesie więcej korzyści i wzrośnie jej efektywność. Dzieci, doświadczając takiej formy zajęć, dowiedzą się, jak współpracować ze sobą i co robić, by najlepiej podołać stawianym zadaniom.

Istnieje wiele informacji na temat pracy w grupach i korzyści płynących ze wspólnego uczenia się. Kiedy uczniowie spędzają czas na spotkaniach w grupach, są w stanie pogłębić sprawy poruszane na zajęciach, a także rozwinąć takie umiejętności, jak pisanie i komunikowanie się (Light 2001).

Współcześni pedagodzy są zgodni co do tego, że w systemie kształcenia zintegrowanego jest miejsce dla pracy dzieci w grupach i należy na to znaleźć dla niej czas. Wśród zadań stawianych zespołom uczniowskim trzeba unikać zadań zamkniętych, za to częściej się pokusić o możliwość eksperymentowania, formułowania i weryfikowania hipotez, a także dyskusowania np. o różnych możliwościach rozwiązania danego problemu. Taki obraz grupowej działalności dzieci z klas początkowych będzie bliższy wizji teoretyków, akcentujących w pracy zespołów wartość konfliktu socjopoznawczego, możliwość korzystania z synergii, okazję do aktywnego słuchania, formułowania pytań, negocjowania, przekonywania rozmówców do własnych rozwiązań lub ulegania słusznym argumentom partnerów.

Tworzenie, monitorowanie i ocenianie grup jest procesem długotrwałym i żmudnym dla nauczyciela, a techniki aktywnego uczenia się są korzystne dla uczniów. Uzupełnienie lekcji o pracę w grupach pozwala się poczuć dzieciom zaangażowanymi

i w rezultacie lepiej się uczyć (Payne, Monl-Turner, Smith & Sumter, 2004). Praca w grupie pomaga uczniom rozwijać umiejętności pracy w zespole i interakcje społeczne, a także poznawać różne środowiska, kulturę, przekonania i postawy (Payne i in., 2004).

Z niniejszej pracy wynika, że praca grupowa uczniów edukacji wczesnoszkolnej może być bardzo korzystna, ale wymaga świadomego planowania i przygotowania przez nauczycieli. Przyszli nauczyciele powinni być przeszkoleni w zakresie organizacji i kierowania grupową pracą uczniów, aby mieć świadomość wymagań i dylematów związanych z takim działaniem. Takie działania przyniosą w przyszłości pozytywne efekty, ponieważ uczniowie będą współdziałali i wspólnie rozwiązywali problemy programowe w grupach.

Jest prawdą, że aby uczniowie mogli skutecznie pracować w grupie, muszą mieć wcześniej wykształcone umiejętności zespołowe. Nauczyciele powinni zatem zapewnić proces kształtowania tych umiejętności poprzez systematyczne i celowe działania już od początkowego etapu edukacji, w klasach I–III. W ten sposób z pewnością potrafią wypracować efektywną i celową współpracę uczniów w grupie.

Anna Kocot

Autorka jest magistrem w zakresie zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej, absolwentką Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Ukończyła filologię angielską i filologię polską. Pogłębiała wiedzę na temat terapii pedagogicznej, psychologii, coachingu i autyzmu na studiach podyplomowych.

Od 2013 roku nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej w Szkole Podstawowej w Częstochowie, w latach 2020–2021 pracownik badawczo-dydaktyczny na Uniwersytecie im. Jana Długosza w Częstochowie. Tutorka wykonująca indywidualną i grupową pracę z dziećmi. Studentka II roku Uniwersytetu w Preszowie. Publikuje w czasopiśmie dotyczących rozwoju dzieci

Bibliografia

- Adamek, I. (2001). *Kompetencje nauczyciela do edukacji zintegrowanej*, [w:] *Nauczyciel i uczeń w edukacji zintegrowanej w klasach I–III*, (red.), I. Adamek, Kraków.
- Adams, K., Galanes, G.J. (2008). *Komunikacja w grupach*, Warszawa.
- Aleksander, Z. (2003). *Komunikacja*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, (t. 2, s. 40–49). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Bauman, T. (2005). *Aktywizowanie uczenia się jako obiecująca perspektywa w myśleniu nauczycieli*, „Problemy Wczesnej Edukacji”, 5(2), 49–52.
- Barkley, E.F., Cross, K.P. & Major, C.H. (2005). *Collaborative learning techniques: A handbook for college faculty*, San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Beebe, S.A., & Masterson, J.T. (2003). *Communicating in small groups*, Pearson Education Inc. Boston: Massachusetts.
- Cain, D. i in. (1998). *Kompetencje kluczowe w szkole*, Program Kreator, Warszawa.
- Csernica, J., Hanyka, M., Hyde, D., Shooter, S., Toole, M. & Vigeant, M. (2002). *Practical guide to teamwork, version 1.1*, College of Engineering, Bucknell University, Connery.
- Davis, B.G. (1993). *Tools for Teaching*, Jossey-Bass Inc., San Francisco, California.

- Dylak, S. (red.), (2004). *Nauczyciel – kompetencje i kształcenie zawodowe*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, (t. 3, s. 90), Warszawa.
- Freeman, L. & Greenacre, L. (2011). *An examination of socially destructive behaviors in group work*, „Journal of Marketing Education”, 33(1) p. 5–17, Graduate Outlook Survey (2010), University of Canterbury.
- Goleman, D. (1999). *Inteligencja emocjonalna w praktyce*, Poznań.
- Gołębiak, B.D. (2004). *Nauczanie i uczenie się w klasie*, [w:] Z. Kwiecieński, B. Śliwowski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, Warszawa.
- Hamer, H. (1999). *Rozwój umiejętności społecznych. Jak skuteczniej dyskutować i współpracować?*, Warszawa.
- Hartley, P. (1997). *Komunikacja w grupie*, Poznań.
- Hurlock, E.B. (1985). *Rozwój dziecka*, Warszawa.
- Johnson, D.W., Johnson, R.T. & Smith, K.A. (1991). *Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity*, ASHE-FRIC Higher Education Report No. 4., Washington, D.C.: School of Education and Human Development, George Washington University.
- Joyce, B., Calhoun, E., Hopkins, D. (1999). *Przykłady modeli uczenia się i nauczania*, Warszawa.
- Kamiński, A. (1976). *Aktywizacja i uspołecznianie uczniów w szkole podstawowej*, Warszawa.
- Kamiński, A. (1993). *Grupowe nauczanie*, [w:] W. Pomykało (red.), *Encyklopedia pedagogiczna*, Warszawa.
- Kędzierska, J. (2003). *Formy organizacyjne kształcenia*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, (t. 1), Warszawa.
- Kędzierska, J., *Grupowe nauczanie*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku* (t. II), Warszawa.
- Klus-Stańska, D., Nowicka, M. (2005). *Sensy i bezsensy edukacji wczesnoszkolnej*, Warszawa.
- Kuszałak, K. (2004). *Samodzielność jako osiągnięcie dziecka sześć-, siedmioletniego*, [w:] H. Sowińska, R. Michalak (red.), *Edukacja elementarna jako strategia zmian rozwojowych dziecka*, Kraków.
- Misiorna, E. (2004). *Psychopedagogiczne wyznaczniki edukacji zintegrowanej*, [w:] H. Sowińska, E. Misiorna, R. Michalak, *Konteksty edukacji zintegrowanej*, Kraków.
- Murphy, L., Mahoney, S.E., Chen, C.Y., Mendoza-Diaz, N.V. & Yang, X. (2005), *A constructivist model of mentoring, coaching, and facilitating online discussion*, Distance Education, 26 (3) 341–366.
- Oyster, C.K. (2002). *Grupy. Psychologia społeczna*, Poznań.
- Palka, S. (1996). *Próby eksperymentalne w praktyce pedagogicznej*, „Hejnał Oświatowy” 2(1), 39–41.
- Palka, U., Rola, E. (2003). *Praca z grupą w Przygodzie z klasą*, „Życie Szkoły”, 9 (1), 20–22.
- Pawlak, B. (2004). *Praca grupowa w kształceniu zintegrowanym uczniów klas I–III*, [w:] W. Szlufik, T. Banaszek (red.), *Współczesne wyzwania wobec edukacji elementarnej*, Częstochowa.
- Payne, B.K., Monl-Turner, E., Smith, D., & Sumter, D. (2004), *Improving group work: 95 voices of students*, Education, 126 (3).
- Pilch, T. (1977). *Zasady badań pedagogicznych*, Gdańsk: „Ossolineum”.
- Pękala, A., Pawlak, B. (2003). *Projektowanie pracy grupowej w kształceniu zintegrowanym uczniów klas I–III*, [w:] I. Adamek (red.), *Projektowanie działań edukacyjnych*, Kraków.
- Piaget, J. (1981). *Równoważenie struktur poznawczych: centralny problem rozwoju*, Warszawa.

- Pomykało, W., Kruszewski, K. (1993). *45 minut. Prawie cała historia pewnej lekcji*, Warszawa. *Reforma systemu edukacji* (1998). Projekt. Warszawa, MEN.
- Reid, J.A., Forrestal, P., Cook, J. (1996). *Uczenie się w małych grupach w klasie*, Warszawa.
- Słowik, A. (2002). *Jak usprawnić pracę w grupach?*, „Nowe w Szkole”, 5, 60–65.
- Sowińska, H. (2002). *Procesy integracyjne w klasie szkolnej*, [w:] H. Sowińska, E. Misioma, R. Michalak (red.), *Konteksty edukacji zintegrowanej*. Poznań.
- Szuksta, M., Mendel, M. (1995). *Współczesne tendencje w nauczaniu inspirowane metodami M. Montessori, C. Freineta, R. Steinera*, Płock.
- Szymański, M.J. (1993). *Grupowa praca z uczniem*, [w:] W. Pomykało (red.), *Encyklopedia pedagogiczna*. Warszawa.
- Wright, E.R., & Lawson, A.H. (2005). *Computer mediated communication and student learning in large introductory sociology classes*, *Teaching Sociology*, 33, 122–135.
- Zamojski, P. (2005). *Praca grupowa*, [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku* (t. 3), Warszawa.
- Zimbardo, P.G. (2002). *Słowo wstępne*, [w:] Oyster C.K. (red.), *Grupy. Psychologia społeczna*, Poznań.

